

recenzent je odkázaný na pravdy včerajšej vedy, užívajúcej predvčerajších metód“ (s. 151). V roku 1936 preto napísal, že plánuje skončiť „svoju recenzentskú kariéru“ (s. 155), a zároveň predstavil svoj plán – preloženie prác ruských formalistov do slovenčiny. Dôležitosť a význam Bakošových prekladov potvrdzuje aj skutočnosť, že v čase ich odmietnutia Maticou slovenskou malo o ne záujem „niekoľko významných pražských nakladateľstiev“ (s. 171) – nakoniec boli vydané v trnavskom nakladateľstve Urbánek a spol. Je zaujímavé, ako možno vedecké napredovanie M. Bakoša zachytiť na pozadí zozbieraného korešpondenčného materiálu. Práve záverečná štúdia dotvára obraz o „pluralitnom literárnom vedcovi“, pretože nesprostredkúva iba dosah Bakošovej činnosti na súčasnú literárnu vedu, ale dokumentuje aj jeho postupné vedecké vyzrievanie.

Karolína Runnová

SOUČKOVÁ, Marta. *P/r/ózy po roku 2000.* Fintice – Prešov: FACE – Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2021. ISBN 978-80-89763-67-2.

Monografia Marty Součkovej *P/r/ózy po roku 2000* svojím názvom, ale i témou nadväzuje na jej prácu *P(r)ózy po roku 1989* (2009). V oboch z nich sa autorka na základe svojej bohatej literárnokritickej činnosti pokúsila pomenovať aktuálne vývinové tendencie v slovenskej próze. V sledovaní podôb literatúry po roku 2000 sa zamerala na tvorbu siedmich spisovateľov a spisovateľiek, konkrétne Víta Staviarskeho, Richarda Pupalu, Maroša Krajňaka, Jany Beňovej, Ondreja Štefánika, Ivany Dobrakovovej a Michaely Rosovej. Konštatuje, že v próze nového milénia nebadáť výraznejšie slohovo-typologické javy: okrem druhového a výrazového synkretizmu či expresivity jazyka spájajú diela skôr témy, ako napríklad pobyt v zahraničí, problematika

menšín, dysfunkčná rodina, psychopatológia. Vzhľadom na to autorka koncipovala svoju prácu ako prevažne tematologickú a zamerala sa na „epické kategórie postavy, priestoru, času, sujetu a narácie“ (s. 12).

Prvá kapitola je venovaná tvorbe V. Staviarskeho a má názov *Rozprávanie, aké tu (ne) bolo*. M. Součková poukazuje na vplyv filmového umenia na Staviarskeho písanie, ktorý sa prejavuje v detailnom, „obrazovom“ videní človeka, dynamickosti diela, ako i preferencii krátkych viet s jednoduchou syntaxou a hovoreným štýlizovanými prehovormi. Vyzdvihuje rozprávačské kvality Staviarskeho textov, ako i jeho tvarovanie témy života Rómov.

V druhej kapitole „Čierny“ *realizmus alebo Poetika so strašidelnou príchutou* M. Součková charakterizuje poetiku diel R. Pupalu. Poukazuje na motivické okruhy „hyperrealistických až naturalistických detailov (tela a jeho prejavov)“ (s. 48) jeho textov. Vonkajšie charakteristiky postáv, obrazy jedla a pitia, motívy zvierat a hmyzu M. Součková vo výklade usúvzťažňuje so subtílnym sémantickým modelovaním autorových próz a vyzdvihuje spisovateľovu schopnosť dojímať čitateľov bez toho, aby útočil na ich emócie (s. 54).

V časti *Od karpatských zón k univerzálnemu zlu (a dobru)* autorka analyzuje texty M. Krajňaka, pričom v nich identifikuje rôznorodé žánrové i typologicko-smerové signály, akými sú presahy k magickému realizmu, naturizmu, surrealizmu, ale i k hororu, mýtu, iníciačnej próze atď. Krajňakove prózy charakterizuje aj komplexne z hľadiska ich výstavby, opisuje autorov štýl, jeho prácu s priestorom a časom.

Štvrtá kapitola približuje prozaickú tvorbu J. Beňovej najmä s ohľadom na tie charakteristiky, ktoré ju situujú na rozhranie lyriky a epiky. Za poetické M. Součková označuje „Beňovej videnie sveta, vnímanie jeho detailov, zvukov a farieb, asociačné spájanie motívov a ich refrénovité opakovanie, metaforická

a synekdochická, zväčša invenčná obraznosť, jazykové hry, oslabenie príbehu aj iných epických tematických kategórií, najmä (homogénnej, jednohlasnej) narácie“ (s. 86). Analyzuje Beňovej prácu s jazykom a poukazuje aj na početné intertextuálne odkazy v autorkiných dielach, ktoré doteraz neboli predmetom podrobnejšieho skúmania.

Pri charakteristike poetiky O. Štefánika autorka monografie poukazuje na rozličné slohovo-typologické prvky jeho tvorby (magický realizmus, postmoderna) a rozvíja tému legitímnosti postupov populárnej a umeleckej prózy. V kapitolách o tvorbe I. Dobrakovovej a M. Rosovej uvažuje o textoch týchto autoriek najmä vo vzťahu k línii próz orientovaných na subjekt (prózy subjektu, autobiografické písanie ako žáner), všíma si aj expatovské texty, špecifické modelovanie priestoru, štýl, lyrizáciu jazyka, stratégiu voľby rozprávačských perspektív.

V Součkovej monografii je zreteľné smerovanie k nivelizácii hraníc medzi literárnou kritikou a literárnou vedou. Autorka v knihe osciluje medzi odborným a uvoľnenejším, recenzným písaním: „Staviarskeho prózy sú synestetické, možno ich doslova vidieť, počuť, cítiť i nahmatať“ (s. 30); „Opis Blankiných úzkostných stavov je taký sugestívny, až máme chuť zatriasť ňou, nejako jej pomôcť“ (s. 156); „Pri čítaní novely *Loli paradíčka* som mala pred očami viaceré scény z filmu“ (s. 24). Ďalšou výraznou charakteristikou monografie je axiologický prístup k textom: „Nazdávam sa tiež, že viaceré rekvizity sci-fi (denník ako zelené chlpaté vajce či mopslík) pôsobia prvoplánovo až lacno“ (s. 135), podobne pri analýze Beňovej prózy *Parker (Lúboštný román)* M. Součková uvádza, že sa v ňom „vyskytujú i lacné, prvoplánové slovné hry“ (s. 112), v Medešihu tvorbe objavuje „príliš veľa fekálnych motívov“ (s. 198). Niektoré Dobrakovovej texty sa jej nejavia „esteticky účinné“, uvádza, ktorá próza je „najslabšia“, ktorá „najlepšia“ (s. 140). Sú to

napospol výrazové prostriedky, ktoré sa štandardne vyskytujú v recenziách, popularizačných článkoch alebo literárnych diskusiách. Formujú potom aj spôsob argumentácie, ktorá sa u M. Součkovej neraz stáva výpoveďou o čitateľských dojmoch a pocitoch. Veď ako objektívne stanoviť, kedy je nejakých motívov „príliš veľa“, čo presne znamená „lacné“ pôsobenie nejakého motívu, akú výpovednú hodnotu majú vo vedeckom texte slová ako „najlepší“ a „najslabší“ (s. 140)?

Pomerne veľký priestor je v monografii venovaný konfrontácii s literárnokritickou recepciou skúmaných diel. Interpretácie v tých miestach nadobúdajú neraz obranársky rozmer. Napríklad v reakcii kritikov na diela M. Krajňaka autorka píše: „Akoby sa v literárnovednej reflexii prihliadalo viac na polytematickosť či významovú neurčitost' textu než na prácu s jazykom, akoby kritikov viac zaujala téma (východokarpatského regiónu) než jej spracovanie“ (s. 77). Údajnú redukciu hodnotení diel na tému a ľahostajný postoj k spracovaniu vyčíta súčasnej literárnej kritike aj na ďalšom mieste monografie, keď negatívne reaguje na ocenenie knihy Ivana Medešihu *Jedenie* literárnou cenou Anasoft litera (s. 198). Treba však upozorniť na to, že reflexia, voči ktorej sa autorka vymedzuje, nie je literárnovedná, ale literárnokritická a je len prirodzené, že v textoch tohto žánru je oveľa vyššia miera subjektívnosti autora textu.

Monografiu charakterizuje poctivé čítanie umeleckých textov, dôkladnosť, presnosť, hoci si autorka občas protirečí, napríklad na strane 18 v poznámke pod čiarou č. 4 sa vymedzuje voči názoru Lubomíra Machalu, ktorý označil naráciu v Staviarskeho textoch za akt personalizovaného rozprávača. M. Součková s tým nesúhlasí a argumentuje takto: „Proti personálnej narácii však svedčí nielen prelínanie prvej a tretej osoby, ale tiež fakt, že rozprávač často osobne prežíva udalosti či cudzie príbehy, nie je teda objektívny,

skôr naopak, podlieha emóciám, pozitívnym aj negatívnym“. Podstatou personálneho rozprávania nie je „objektívnosť“, naopak, subjektivita a „podliehanie emóciám“ je jasným argumentom v prospech personalizácie rozprávania. Rozhodujúcou tu pritom nie je gramatická osoba, ale perspektíva, z ktorej je svet prezentovaný.

Napriek uvedeným výhradám považujem knihu M. Součkovej za podnetné dielo o súčasnej slovenskej literatúre. Prináša ucelené interpretačné medailóny charakterizujúce poetiku vybraných spisovateľov/spisovateliek a pasáže obsahujúce typologizovanie próz so širším presahom k definovaniu kontúr dominantných tendencií v súčasnej próze sú v monografii hodnotné a prínosné. Menej to platí o autorkinom vymedzovaní sa voči povyberaným vetám recenzií s komentármi typu „s týmto nesúhlasím“. Väčšmi než konfrontácia vkusu by výklad obohatil širší presah smerom k literárnej teórii. Odborné práce v teoretickej oblasti autorka reflektuje minimálne, vychádza predovšetkým z vlastného čítania textov, ktoré konfrontuje s recenznými výstupmi literárnych kritikov. Syntetizovať vo výklade vedecký a literárnokritický prístup k textom je u Součkovej vedomé rozhodnutie, cieľavedomá koncepcia. Jej výsledky však občas vyvolávajú otázky o účelnosti.

Tamara Janecová